

PO L J E

Da bo čimveč domačega olja

Pravilna gostota setve je važen pogoj za dobro uspevanje rastlin. One rabijo za svojo rast poleg drugih pogojev tudi svetlobo. Pri gostih posevih se posamezne rastline med seboj zelo zasenčujejo in dobivajo tako premalo svetlobe. Pri gostih žitih opažamo hitro rast v višino, bilke pa so slabo razvite in niso odporne proti poleganju. Pregosti posevi zato ob prvem močnejšem vetru poležejo.

Podoben pojav je pri kalečem krompirju. Gomolj v temi napravi spomladi dolge, tanke kali, ki se pri prekladanju ali prebiranju polomijo, gomolji na svetlem prostoru pa napravijo močne in kratke kali, ki ostanejo ob primerni pažnji nepoškodovane tudi pri sajenju in tako omogočajo hitrejšo in bujnejšo rast.

Kakor pregosta žita tudi pregosto gozdno drevje med seboj kar tekmuje, katero bo doseglo najvišje vrhove, še bolje rečeno, katero bo dobilo več sončne svetlobe.

Znane so zahteve rastlin na posamezne pogoje rasti. Rast je namreč v največji meri odvisna od onega pogoja, ki je rastlini na razpolago razmeroma v najmanjši meri. Ne velja to samo za hranilne snovi v zemlji, ampak v polni meri tudi za toploto, vlago in sončno svetlobo. Če v zemlji primanjkuje katera izmed hranilnih snovi, rastline ne morejo dobro uspevati. Prav tako ne morejo uspevati, kadar primanjkuje svetlobe. Čeprav bi vsi drugi pogoji rasti bili dani v najbolj primerni meri in bi samo svetlobe bilo premalo, bi bil pridelek slab. Ob pomanjkanju enega izmed pogojev rasti tudi drugi ne pridejo do veljave. Kadar poleti primanjkuje vlage, rastline venejo, pa čeprav drugega nič ne pogrešajo. Ker pozimi ni toplote, rastline ne morejo uspevati, čeprav imajo vse drugo na razpolago. Prav tako tudi svetloba omejuje ali pa pospešuje rast.

Pri pregostih setvah so razen zasenčevanja še druge slabe strani. V slabši in manj pognojeni zemlji občutijo pomanjkanje rastlinskih hranilnih snovi pregoste setve bolj, ker na posamezne rastline pride manj teh snovi. Vsled slabše osvetlitve in slabše oskrbe s hrano so rastline manj odporne proti raznim boleznim, ki pa jih za-

radi zasenčenja in večje vlažnosti napadajo še bolj, kot druge pravilno redke poseve. Pa tudi obdelovanje je težje, pri žitih pride v poštev tudi večja poraba semena.

Veliko prostora in sončne svetlobe rabijo zlasti vse okopavine, kakor pesa, zelje, krompir, fižol, korenje, koruza in sončnica. Slabo računa, kdor misli, da bo na majhnem prostoru pridelal veliko, če posadi bolj na gosto. Zlasti mestni obdelovalci jemljejo preveč dobesedno gesto, da je treba obdelati vsako ped zemlje. Po njih mnenju zamlja ni dobro obdelana, če na vsaki pedi ne stoji fižolova preklja, ali koruza ali sončnica itd. Posebno se jim zdi škoda in naravnost greh, da bi izruvali kako zdravo rastlino, čeprav dela nekoliko gnečet. Praviijo, da sta boljša dva drobna krompirja kot en debel.

Toda njihovega ravnanja ni mogoče opravičiti. Ravno s pregostimi nasadi si zmanjšujejo pridelke. Veliko boljše kot pregosta saditev je vmesno pridelovanje takih rastlin, ki niso tako občutljive za svetlobo in ki jemljejo hrano iz drugih plasti zemlje kot jo jemlje glavni sadež. Odpade tudi pomislek glede bolezni.

Taka rastlina je buča. Prav dobro se počuti med koruso, med sončnico, pa tudi med zeljem in peso. Zaradi pomanjkanja maščob je letos potrebno zasaditi čimveč oljnih rastlin, t. j. pri nas čimveč soačnic in buč. Povsod, kjer koli uspevata ti rastlini, jih je treba pridelovati, da bo čimveč domačega olja.

Z vmesnimi kulturami se izrabljata zemlja in prostor veliko bolj kot s pregosto setvijo oziroma saditvijo. Prazno je pričakovanje in nikakor ne drži, da bodo z gostejšo saditvijo pridelali namesto enega dva drobnejša, drži pa, da bodo pridelali krompirček brez krompirja, skupna teža pridelka bo pri pregosti saditvi manjša od one pri pravilnem sajenju. Isto kot pri krompirju je pri drugih okopavinah. En koruzni storž, lep in pravilno razvit, daje več zrnja kot dva slaba; ena lepo razvita sončina glava odtehta 10 glavic.

Često se dogaja, da sadimo pregosto. Pri okopavinah je navadno to celo potrebno, da preprečimo prazna mesta, ker pač moramo računati tudi s slabšo kaljivostjo semena.

Zato ni čisto točno, če pravim v naslovu, ne sadimo pregosto; bolj pravilno bi bilo rečeno: ne puščajmo pregostih rastlin. Pri kasnejšem obdelovanju je namreč treba odstranjevati vse pregoste, nepotrebne, nadležne in zato škodljive rastline. Kar nismo odstranili pri prvem okopavanju, odstranimo pri drugem, najkasneje pa pri tretjem ali pri osipanju.

Dokler so rastline še mlade jih prav koristno uporabimo za krmo živalim, pa naj bo to pesa, zelje ali koruza, ali sončnica ali celo fižol. Vse odstranjene rastline bodo prav prišle v hlevu, na njivi pa bi samo delale goščo in kvarile pridelke.

Že pri setvi ali saditvi je treba paziti na enakomerno oddaljenost vrst in posameznih rastlin med seboj. Pri redčenju pa je na to treba paziti še posebej. Enakomerna rast in istočasna zoritev bo omogočena tedaj, če bodo vse rastline imele za razvoj enako prostora, enako sonca in hranilnih snovi. Pri pesi ali krompirju enakomerna zoritev ni tako važna kot je recimo pri fižolu, koruzi ali sončnici. Zato bomo pri redčenju le-teh vrst zaradi enakomerne oddaljenosti odstranili tudi lepše primerke in pustili slabše razvite, če so ti glede oddaljenosti bolj na pravem mestu.

V glavnem pa je treba puščati najlepša in najbolj pravilno razvite rastline.

Pri okopavinah je največ dela z okopavanjem in osipanjem. To delo opravljamo ročno, vedno bolj pa drago ročno delo izpodriva mnogo cenejše in hitrejše delo s strojem. Da omogočimo strojno delo pri okopavanju in osipanju, je treba že pri setvi oz. saditvi okopavin paziti na to, da so vrste čimbolj ravne.

Ne sadite pregosto!

V začetku aprila je šef pokrajinske uprave izdal določbe k naredbi o povečanem pridelovanju oljnih rastlin. Po teh določbah je vsak obdelovalec kmetijskih zemljišč, ležečih v Ljubljanski pokrajini, dolžan saditi oljne rastline in sicer sončnice, povsod kjer te uspevajo.

Obdelovalci kmetijskih zemljišč bodo jeseni morali prodati Pokrajinskemu pre-

hranjevalnemu zavodu (Prevodu) naslednje množine oljnih semen:

Pri skupni obdelani površini (njive, vrtovi, vinogradi in travniki)

Obvezna oddaja oljnih semen

1—2 ha	10 kg
nad 2—4 ha	30 kg
nad 4—6 ha	50 kg
nad 6—8 ha	70 kg
nad 8—10 ha	90 kg
nad 10—12 ha	120 kg
nad 12—14 ha	150 kg
nad 14—16 ha	180 kg
nad 16—18 ha	215 kg
nad 18—20 ha	250 kg

Za večja posestva, ki imajo njiv, vrtov, vinogradov in travnikov skupaj več kot 20 ha je posebej predpisana površina, na kateri je treba saditi sončnice. Pri obdelani površini 20—25 ha zasejati s sončnicami 0.75 ha, pri površini 25 do 30 pa najmanj 1 ha, za večje površine sorazmerno več.

Oddana oljna semena morajo biti popolnoma dozorela, suha, pravilno očiščena in zdrava.

Do 10. maja t. l. so obdelovalci dolžni prijaviti pristojnim občinskim uradom površino in vrsto oljnih rastlin, ki so jo ali jo še nameravajo posaditi.

Pridelovalci oljnih semen, ki v polni meri zadostijo oddajni dolžnosti, prejmejo kot nagrado po uradno določenih ceni za vsakih 2.5 kg oddanih oljnih semen 1 del olja. Nagrada pa ne sme znašati več kot 4 l za vsako osebo družine. Tudi bodo mogli od Preveda odkupiti pol oddanemu semenu ustrezne količine oljnih pogač.

Za vzorno pridelovanje oljnih semen bodo pridelovalci dobili še posebne premije po določitih Kmetijske zbornice za Ljubljansko pokrajino. Tudi se bodo vestni pridelovalci prvenstveno upoštevali pri dodeljevanju umetnih gnojil.

Naredba ima namen zagotoviti prebivalstvu Ljubljanske pokrajine vsaj delno preskrbo z maščobami. Vse kaže, da bomo v kratkem navezani na lastno preskrbo, kar se tiče tega važnega živila. — Zato je to vprašanje zelo važno in gojitev sončnic nujno potrebno.

VINOGRAD

V tem mesecu je v vinogradu več važnih del. Kot prvo pride mandanje ali trebljenje mladice. Odstraniti se morajo vsi poganjki iz podlage in vsi nerodovitni poganjki na panju, da se omogoči rodovitnim poganjkom boljši razvoj in boljši potek cvetenja. Nato se izvrši vez mladice, da dobijo boljšo lego, da se zmanjšaosenčevanje zemlje in da se lažje izvršujejo dela v vinogradu. Vez se mora tako izvršiti da bodo listi in cvetni grozdki prosti.

Zelo važno delo je zatiranje peronospor. Prvo škropljenje se navadno izvrši okoli 20. maja. Ker bomo letos dobili premalo galičnega nadomestka, se bo moralo naknadno škropljenje izvršiti z žveplenoapnenno brozgo. Nadomestek galice, ki ga letos dobimo, vsebuje samo 5% bakra in se mora uporabiti 1% raztopina. Raztopina se napravi: 1½ kg Ramata se raztopi v 80 l vode, v 20 l druge vode se raztopi 37—40 dkg gašenega apna. Razto-

pina apna se vliva med neprestanim počasnim mešanjem v raztopino Ramata. Nato se preizkusi ta raztopina z belim fenoltalejnskim papirjem. Če postane ta papir rdeč, je raztopina gotova, če ne, se mora dodati še veliko apna, da papir pordeči.

Drugič se škropi 10—12 dni po prvem škropljenju. Kjer je oidij močno razširjen, naj se žvepla takoj po drugem škropljenju.

ŽIVINOREJA

Vzgojne bolezni pri prašičih

V »Gospodarju« smo že razpravljali o vzgojnih boleznih pri goveji živini. Živali so naši dragoceni zavezniki, ki jim moramo posvetiti vso pažnjo že od prvega trenutka njihovega obstoja, če hočemo od njih imeti koristi. Menda ne bo odveč, če sedaj v času prasenja seznanimo naše živinorejce na vzgojne bolezni pri prašičih in jih opozorimo na vzroke, ki često onemogočajo donosno rejo, obenem pa pokažemo na možnosti obrambe proti tem nevarnim boleznim.

Pri nobeni vrsti živali niso mladiči izpostavljeni v tej meri tolikim različnim boleznim, kakor pri svinjah. Razen posebnih kužnih boleznih pridejo v poštev različne bolezni dihal, ki izvirajo iz prehlada, razna obolenja vsled nepravilne prehrane, motenj v črevesju in sličnega. Vrhu vsega tega so tu še razni degenerativni pojavi zaradi enostranskega, pretiranega vzgajanja v smeri hitrega dozorevanja in debeljenja. Način okuženja je pri prašičkih istotako trojen, kakor pri teletih. Zelo pogosto je okuženje že v maternici sami, kar ima za posledico, da pridejo na svet deloma že mrtvi mladički. Živi rojeni pa kmalu poginejo brez pravih bolezenskih znakov. Okuženje po popku ni tako pogosto. Spremlja ga navadno oteklina vseh sklepov in otežkočena hoja. Najpogostejše obolenje mladih prašičkov pa povzroča tretji način okuženja in sicer po hrani. Bolezen pobira živalce med 2 in 8. tednom. Oboleni prašički se zarivajo v slamo in pri pregledu je mogoče opaziti, da so jim postala modra ušesa, rilec in trebuh. Če bolezen delj časa traja, obolijo tudi sklepi, na koži pa se pojavi izpuščaj. Odstotek smrtnih slučajev je precej visok. Edini uspešni način obrambe je primerna čistoča hleva.

Prejšnjemu obolenju precej podobno je vnetje sklepov prašičkov kot posledica dolgih in napornih prevažanj. Ljudje se še vedno dovolj ne zavedajo, koliko more škoditi svinji, še bolj pa mlademu prašičku daljši prevoz, ki naredi žival veliko pristopnejšo za najrazličnejše bolezni. Po napornejših prevozih otečejo večkrat sklepi živali, ki so na pritisk boleči, tako da žival le z veliko težavo stoji na nogah. Oboleni prašički

Če bo deževno vreme in bo precej plevela v vinogradu, se izvrši proti koncu maja druga kop, in sicer bolj plitko, da se plevel odstrani in skorja zemlje razbije.

V kleti se dobiva vino v nepolnih sodih. Prazni sodi naj se dobro opcejejo, osuše in zažveplajo. Zračiti klet se sme samo ponoči ali zgodaj v jutro, da se ohrani nizka toplota v kleti. K. O.

zaostanejo v rasti tr jih je veliko težje spitati kakor pa zdrave.

Okuženje s kolibacili igra tudi pri pujskih važno vlogo, posebno še, če bacili napadejo še nerojene prašičke, kar ima navadno za posledico smrt pred ali pa kmalu po porodu. Če se pa pujski okužijo s kolibacili v poznejšem času, ko so bili odstavljani od seska, obole na hudi smrdljiv driski. Radi bolezni prašički zastanejo in je težko vzgojiti iz njih dobre plemenske živali. V svrhu zdravljenja se daje prašičkom pod kožo materina kri, s čemer so bili doseženi že lepi uspehi.

Kolibacilozi je z ozirom na drisko precej sličen paratifus. Za bolezen so dostopne le tiste živali, katerih odpornost se je zmanjšala zaradi vlažnih hlevov, neosmotnega hranjenja, utrujajočih prevozov ali pa zaradi prisotnosti velikega števila črevesnih zajedalcev. Od trenutka okuženja pa do izbruha bolezni preteče doba od 24 ur do več tednov. Pri akutni obliki paratifusa dobijo pujski visoko vročino, močno drisko, bruhajo ter v 2 do 4 dneh poginejo. Pred smrtjo postanejo ušesa, trebuh in notranja stran stegna najprej rdeča kakor cinober, pozneje pa svetlordeča barva preide v modrordečo. Odstotek smrtnih slučajev je precejšen. Zdravljenje paratifusa prašičkov ni nič kaj uspešno. Važnejše je urediti higienske razmere in prašičke primerno krmiti, da postanejo odporni proti bolezni.

Druga po naših krajih zelo poznana bolezn je gripa prašičkov ali cementna bolezen. Bolezen se loti še čisto mladih živali in je v prvih dneh po okuženju niti ni mogoče opaziti, ker so znaki bolezni povsem neizraziti. Prvi izrazitejši znak bolezni je pojav lenosti prašičkov, ki se zarivajo v slamo, slabo sesajo in imajo vnete ter krmežljave oči. Po nekoliko dneh bolehanja pričnejo živalce hitreje dihati in kihati. Čez dan ali dva se pojavi kašelj, ki je v početku bolj redek in slab, a postaja vse pogostejši, močnejši ter napadeno žival vse bolj in bolj utruja. Če se pujski gibljejo, se kašelj bolj opazi. Kadar bolezen delj časa traja, se kašlju navadno pridruži tudi driska, na koži pa se pojavijo izpuščaji. Bolezen se širi z dotikom bolnega pujska z zdravim. Odstotek

smrtnih slučajev je precej visok. Tako kaže n. pr. statistika, da je imela nekdanja Dunavska banovina okrog 14 milijonov direktne škode, to se pravi one, ki je nastala samo zaradi pogina obolelih pujskov. Koliko višja pa bi bila škoda, če bi se izračunale tudi vse izgube, ki so nastale zaradi slabega izkoriščanja hrane in slabega napredovanja v rasti, kar vse skupaj povzroča gripa prašičkov. Zdravljenje gripe prašičkov je skoraj brezuspešno.

Da prašičkov ne napade gripa, je treba v prvi vrsti preskrbeti zanje tople, suhe in lesene hleve; betonske zgradbe so neprimerne in celo škodljive. Nadalje je treba dati prašičkom možnost, da se ob lepem vremenu čimveč gibljejo zunaj na prostem. Če po-

leg vsega tega dobivajo prašički zdravo in pravilno hrano, ki vsebuje dovolj rudnin-skih snovi in vitaminov, bodo več ali manj varni pred gripo.

Razen navedenih boleznih napada mlade prašičke tudi svinjska kuga, ki prav nič ne izbira ter kosi mlado in staro. Sedaj je eicer nevarnost za širjenje svinjske kuge precej zmanjšana, v rednih razmerah pa ni priporočljivo kupovati svinj v krajih, kjer je svinjska kuga razširjena.

Kdor hoče podmladek svoje živine obvarovati pred boleznimi, ga mora v prvi vrsti utrditi s pravilno nego in smoternim hranjenjem. Podmladek naše živine ima še vedno premalo prostosti in gibanja na zraku in soncu, ki je vir vsega zdravja. K. O.

NAŠ GOZD

Katero drevje je najbolj koristno

Odgovor na to vprašanje ni enostaven in lahek, kakor bi morda kdo mislil. Spominimo se le podobnih vprašanj, na primer, o koristnostih ali škodljivosti ptic: vrabca, kosa, vrane itd. Kako zelo različne so sodbe o njih! Ta jih priporoča, oni zagovarja, tretji zahteva njih uničenje. In vsak teh strogih sodnikov navaja svoje tehtne razloge in ima v marsičem tudi prav, ker jih sodi s stališča svojih razmer. Podobno si nasprotujejo tudi mnenja o koristnosti posameznih drevesnih vrst, mnenja, ki so včasih na več strani dobro utemeljena. Če hočemo za svoje lastne potrebe presojudati drevje glede koristnosti, si ga moramo ogledati nekoliko bližje. Predvsem je pri nas pereče vprašanje: smreka ali jelka?

Jelka (hoja) je lepo drevo z ravnimi srebrnosivimi debli. Razprostira se, strjeva in v temne gozdove, po kraških planotah in pobočjih in je v naši pokrajini skoraj najbolj razširjeno drevo. V zgodnji mladosti raste počasi. Ko pa se pribori do luči, raste živo in hitro, tako da nadoknadi kar je zamudila v prvih letih, ter nič ne zadržuje za svojo tekmovalko smreko, katero v starejših letih celo prehiti na priraščanju lesa. V 100 letih zraste jelka na dobrih tleh v mogočna drevesa, ki so čez 30 m visoka in čez 40 cm debela. Na enem hektarju stoletnega jelovja priraste 600 m³ nad 7 cm debelega lesa. Če pa štejemo še tanjši les, lahko rečemo, da priraste na enem hektarju v 100 letih 1.100 m³. Nobena domača drevesna vrsta ne doseže jelke, kar se tiče množine proizvajanja lesa.

V jelovem gozdu stoje debela precej na gosto, ker se zadovoljujejo z malo svetlobe. Še popolnoma zasenčena jelka se dolgo ne da uničiti in si opomore, kakor hitro pride do zraka. Ta lastnost, da prenese zasenče-

nje, je pri jelki med našim iglastim drevjem najbolj razvita, če izvzamemo tiso, ki pa za gozdno gospodarstvo ni večje važnosti. Zato pravimo, da je jelka naše najbolj senčnato iglasto drevo. Glede toplote, dobrine tal in vlage je jelka precej zahtevna. Ne prenese toliko mraza kot drugi naši iglavci: smreka, bor, macesen.

Ker je senčnato drevo, bogato nastilja tla z odpadajočim igličevjem in jih dobro hrani.

Proti nevarnim vetrovom se uspešno brani, ker ima globoko korenino, mrčesu se upira mnogo bolje kot drugi naši iglavci. Škodujejo ji pa pozni in zgodnji mrazovi, glive, ki povzročajo rakavost in omele.

Ker jelka prenese mnogo sence, je najpripravnejša od vseh naših iglavcev za prebiralno gospodarstvo. Če pomislimo, da je prebiranje edino prava oblika gospodarjenja za malega posestnika, moramo to prednost jelke posebno močno poudariti. Jelovje je mogoče s prebiranjem enostavno, koristno in trajno izkoriščati, najsi bo pomešano z drugim drevjem, ali čisto (nemešano).

Jelov gozd se pomlajuje večinoma s sememjem, ki pada iz storžev. Iz semenena vzkalj mnogo mladega podrastka, ki v senci čaka na čas, ko bodo odstranili starejše drevje, ki ga zasenčuje in duši. Potem se začne hitro vzpenjati v višino. Pogozdovanje v jelovem gozdu se vrši naravno, ne da bi prizadejalo posestniku posebne stroške.

Sekanje in prodaja jelovine se vrši podobno kakor pri drugem drevju v prebiralnem gozdu. Treba je le drevesa podirati previdno, da ne pokončamo sosednjih dreves. Spravljanje in sekanje je najprikladnejše pozimi, ko še sneg pokriva zemljo in mladi naraščaj.